

Қазақстан: IV бапқа сәйкес ХВҚ қызметкерлерінің 2018 жылғы миссиясының аяқталуы бойынша қорытынды мәлімдеме

2018 жылғы 27 маусым

Қорытынды мәлімдемеде ХВҚ қызметкерлерінің ХВҚ мүше мемлекеттердің біріне ресми сапарының (немесе «миссиясының») аяқталуы бойынша ҚВҚ қызметкерлерінің алдын ала қорытындысы жазылады. Миссиялар ХВҚ ресурстарын пайдалану (ХВҚ-дан қарыз алу) туралы өтінішке байланысты, ХВҚ қызметкерлерінің мониторингі кезінде жүзеге асырылатын бағдарламаларды талқылау шеңберінде немесе қызметкерлердің экономикалық ахуалды мониторингтеудің басқа түрлері шеңберінде ХВҚ Келісім баптарының IV бабы бойынша жүйелі (әдетте жыл сайынғы) консультациялары шеңберінде өткізіледі.

Ресми органдар осы мәлімдемені жариялауға келісім берді. Осы мәлімдемеде берілген пікірлер ХВҚ қызметкерлеріне тиесілі және ХВҚ атқарушы кеңесінің пікірін білдіру міндетті емес. Миссия берген алдын ала қорытындылар негізінде қызметкерлер баяндама дайындайды, ол басшылық бекіткеннен кейін талқылау және шешім қабылдау үшін Атқарушы кеңеске ұсынылады.

Қазақстан экономиканы қалпына келтірудің өсіп келе жатқан қарқыны жағдайында ашылатын мүмкіндіктерді пайдалануы және экономиканы өзгертуге және дамыту міндеттерін орындауды жеделдетуге бағытталған реформаларды сенімді түрде өткізуі керек. Өсудің жаңа моделі мемлекеттік субсидияларға тәуелділік мәдениетінің жеделдеуінің алдын алуға, ал үкімет пен Қазақстан Ұлттық Банкі (ҚҰБ) серпінді және бәсекелес жеке сектордың дамуын ынталандыру үшін қажетті жағдайлармен (оның ішінде, инфрақұрылыммен және іскерлік ахуалмен) қамтамасыз етуге шоғырлануға тиіс. 2017 жылғы салықтық-бюджеттік ынталандырудан және банк секторына айтарлықтай қолдау көрсетілгеннен кейін бірнеше жылдан кейін қазіргі кезде мемлекеттік қаржының орнықты траекториясын қамтамасыз ету және буферлік қорларды қамтамасыз ету үшін шоғырландыру жүргізу керек. Ресми органдар осындай іс-әрекеттің қажеттілігін түсінеді және ағымдағы жылдан бастап дефициттің мөлшерін қысқарту бойынша қадамдар жасады. Түзету жоспарлары кірістерді басқару және шығыстарды оңтайландыру жөніндегі, оның ішінде мемлекеттік-жеке әріптестік жобалары санының өсуі болжанатын шараларға негізделді. Жалақысы төмен қызметкерлер үшін салықтық жүктемені төмендету жөніндегі бастамалар оң бағалау болады, алайда, салық жүйесін неғұрлым әділ және тиімді жасау үшін әлі де көп нәрсе жасауға болады. Қаржы секторын нығайту үшін едәуір күш жұмсалды, алайда сын-қатерлер сақталуда. Реттеудегі олқылықтарды жоюға бағытталған заңнамалық түзетулерді жедел қабылдау керек. Банктер проблемалық кредиттердің мөлшерін және қосымша

капитал қажеттілігін нақтылау үшін өз активтерінің сапасын бағалауға тиіс. Кредиттеуді ынталандыру жөніндегі шаралар нарықтық болуға тиіс, егер қажет болса нысаналы, ашық және уақыт сипаты болуға және бюджет есебінен қаржыландырылуға тиіс.

Ағымдағы ахуал және перспективалар

2014 жылы басталған күйзелістерден кейін Қазақстан экономикасын қалпына келтіру жалғасуда. Мұнай бағасының неғұрлым төмен болуы және Қазақстанның негізгі сауда әріптестері болып табылатын елдерде өсудің бәсеңдеуі жағдайында экономикалық белсенділік бәсеңдеген екі жылдан кейін нақты ІЖӨ 2017 жылы 4 пайызға өсті. Өсуге экспорттың (әсіресе мұнай мен металдың) өсу көрсеткіштерінің жоғары болуы себепші болды, олар қолайлы сыртқы жағдайларды және сол сияқты Қашаған ірі кен орнынан өндірудің жаңа көлемін көрсетеді. Өсу қарқынының үлесі тау-кен өндіру және өңдеуші өнеркәсіпке де қосылды. Экспорттың өсуі ағымдағы операциялар шоты дефицитінің төмендеуіне себепші болды. Инфляцияның қарқыны ҚҰБ нысаналы дәлізінің шеңберінде қалды, ал инфляциялық күтулер тұрақталды.

Қаржы нарығындағы ахуал түзеліп келеді және кредиттеудің өсу қарқынын қалпына келтіру басталды. Үй шаруашылықтарын кредиттеу корпоративтік секторды кредиттеуге қарағанда айтарлықтай өсті, бұл банк секторын қалыпқа келтіруді және мемлекеттік сектор басым тұрған экономикадағы кредит төлеуге қабілетті қарыз алушылардың жетіспеушілігін көрсетеді. Бұл ҚҰБ-тің пайыздық мөлшерлемелерді төмендететіндігін, ал субсидиялар беру және қаржыландыру арқылы экономиканы мемлекеттік қолдаудың сақталып отырғандығын күту себептерінің бірі болып табылады.

Перспективада өсудің жоғары болып қалатындығы, бірақ тәуекелдердің бар екендігі күтіледі. Өсудің жалпы қарқыны 2017 жылы жоғары болды, бұл мұнайдың бағасы барынша жоғары болған кезде мұнай өндірудің ұлғаюына, сондай-ақ Қашаған ірі кен орнын пайдалануға енгізуге себепші болды. Мұнайға жатпайтын ІЖӨ өсу қарқыны өткен жылы да өскен болатын және болжамдар бойынша, орташа мерзімдік перспективада 4 пайызға дейін өсетін болады, бұл іскерлік ахуалдың жақсаруына және мемлекеттік басқару, жекешелендіру реформаларына, инвестицияларға және банктердің баланстарын жақсарту мен қаржы нарықтарын дамытуды байланыстыра отырып кредиттеу көлеміне ықпал етеді. Теріс бағыттылық тәуекелдері шикізат тауарларының бағасына байланысты болды, бір жағынан, мұнай және метал бағасының барынша жоғары болуынан реформалар жүргізу бойынша ынталандыруларды төмендетуге, ал екінші жағынан, экспорттық кірістерді төмендету тәуекелдеріне және шикізат тауарлары бағасының барынша төмен болуы нәтижесінде теңге бағамына қысымның болуына себепші болды. Ресей және Қытайдағы экономикалық өсудің төмен болуы, сондай-ақ барынша қатаң (немесе құбылмалы)

ауқымды сауда және қаржы талаптары тағы бір тәуекел болып табылады. Оң факторлардың арасында «Бір белдеу, бір жол» бастамасы ықпалдастыру мен әртараптандырудың тереңдеуіне себепші болатындығын, ал Өзбекстандағы реформалар сауда және инвестициялар үшін мүмкіндіктер ашатындығын атап өткен жөн.

Өсу стратегиясы

Құрылымдық реформалар саласында түрлі мемлекеттік бастамаларды іске асыру жылжып отыр. Мұндай бастамаларға «100 нақты қадам» бағдарламасы жатады, ол іскерлік ахуалды, мемлекеттік-әкімшілік қызметті және басқаруды жақсартуға бағытталған. Мемлекеттік қызмет және құқық үстемдігі жүйелерін нығайту, индустриализациялауды, әртараптандыруды, мемлекеттік құрылысты дамыту және есеп беруді қамтамасыз ету бойынша қадамдардың жартысынан астамы орындалды. Шағын кәсіпорындарды жекешелендіру жүзеге асырылады, сондай-ақ авиация саласындағы ірі мемлекеттік кәсіпорындардың акцияларын телекоммуникациялар және атом өнеркәсібі салаларына бастапқы жария орналастыруға дайындық жүргізілу үстінде. Шілдеде «Астана» халықаралық қаржы орталығы (АХҚО) ашылады, ол қаржылық қызметтердің өңірлік орталығы болып танылады. Осы мақсатқа қол жеткізу және АХҚО қызметіне сұранысты қалыптастыру уақытты қажет етеді, ал табысқа ие болу халықаралық алдыңғы қатардағы басқару стандарттарын мұқият сақтауға, айқындылықты қамтамасыз етуге және қызметті жүзеге асыруға байланысты.

Ұсынылған жаңа бастамалар. Осы жылдың басында «Қазақстан-2025» стратегиясы қабылданды, ол жоғары сапалы өсуді қамтамасыз етуге және өнімділікті және бәсекеге қабілеттілікті арттыру, жаңғырту және технологиялық қайта жарақтандыру, сол сияқты мемлекеттік әкімшілендіру және басқару жүйесін жетілдіру арқылы халықтың тұрмыс-тіршілігін көтеруге бағытталған. «Қазақстан-2025» бағдарламасы» нақты қадамдармен қолданады, оның мақсаты өндірістік инвестициялар мен цифрландыру болып табылады. Қазақстанның Дүниежүзілік экономикалық форумның Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексындағы рейтингін арттыру бойынша жоспар іске асырылуда, наурызда Президент Назарбаев «5 әлеуметтік бастамаларды» айқындады, ол қолжетімді тұрғын үймен қамтамасыз етуге, жалақысы төмен қызметкерлер үшін салық жүктемесін төмендетуге, жоғары білім алудың қолжетімділігі мен сапасын арттыруға, ШОБ-тың қаржыландыруға қолжетімділігін кеңейтуге, сондай-ақ Астанаға газ құбырын өткізу құрылысына бағытталған. Бұл бастамалар салық салу, мемлекеттік шығыстар салаларына және ақша-кредит және салық-бюджет саясаты шараларына ықпал етеді.

Мемлекеттің экономикадағы үлесін төмендетудің маңызды мәні бар. Қазақстанның 2025 жылға қарай неғұрлым дамыған 30 елдің құрамына кіру ниетін іске

асыру үшін өркендеген жеке сектор қажет, сондықтан жеке сектордың қызметін қолдауға деген тәсілде шешуші өзгерістер қажет. Реформалар саласындағы түрлі бастамалардың өршіл және кешенді болуына, оларды іске асыру, қолда бар ақпарат бойынша алға жылжып отыр дегенге қарамастан, мемлекеттің экономикадағы үлесі басым, ал кейбір нарыққа қатысушылар реформалар іс жүзінде емес, қағазда ғана жүзеге асырылып жатыр деп санайды. Бүгінгі күні, экономиканы қалпына келтіруге қол жеткізілген кезде, үкімет және ҚРҰБ тарапынан қаржылық көмек субсидиялардан тәуелділіктің қалыптасқан мәдениетінің нығаю тәуекелін туындатады. Өсу бағыттарын жеке секторға қайта бағыттау қажет, мемлекет бизнесті жүргізу талаптарын жеңілдетуге және инфрақұрылымның дамуын және инженерлік желілердің қолжетімділігін қамтамасыз етуге тиіс. Мемлекеттік кәсіпорындардың акцияларын табысты бастапқы жария орналастыру, сол сияқты теміржол және автомобиль желілерін жаңғырту, мемлекеттік холдингтік компаниялардың және мемлекеттік кәсіпорындар жұмысының тиімділігін арттыру, сауданы бұдан әрі ырықтандыру, ішкі бәсекелестікті кеңейту және жерді пайдалану мен ауыл шаруашылығы инфрақұрылымын, экспорттық перспективаларды пайдалана алатындай дамытуды ұйымдастыру жақсы белгі болмақ. Мемлекеттік жеке әріптестік (МЖӘ) практикасын кеңейту оң бағаланды, бірақ бұл ретте мұндай практикаларды жақсылап пысықтауды және басқаруды қамтамасыз ету қажет. «Бір белдеу, бір жол» бастамасы ұсынатын өзара байланысты және әртараптандыруды тереңдету жөніндегі мүмкіндіктерді пайдалану қажет. Соңында, түрлі ведомстволардың жұмысын неғұрлым тығыз үйлестіру, жоспарларды орындау туралы тұрақты есептілік және нәтижелерді кешенді бағалау реформаларға деген сенімді арттыруға көмектеседі.

Салық-бюджеттік саясат

Бюджеттік шоғырландыру жалғасуда. «Нұрлы жол» мемлекеттік инфрақұрылымын дамыту бағдарламасы аясында жобалардың аяқталуын, Астана қаласындағы «ЭКСПО-2017» көрмесінің мәресіне жетуін, сондай-ақ қазіргі неғұрлым қолайлы жағдайларды ескере отырып, биылғы жылы айтарлықтай фискалдық түзету көзделіп отыр, ол мұнайдан түсетін неғұрлым жоғары кірістердің әсер етуін, тауарлар мен қызметтерге шығындарды төмендеуін және инвестициялардың қысқартылуын көрсетеді. Тәуекелдердің әлі де бар болуына байланысты шоғырландыру контрциклдік саясат пен буферлік қорларды қалпына келтіру аясында шығындардың аяқталуымен байланысты қажетті шара болып табылады. Қазіргі уақытта мемлекеттік шығыстарға әсер ететін бірнеше кешенді реформалар жүзеге асырылуда. Жаңа «жан басына шаққандағы» тәсіл бір адамға есептегенде қызметті жеткізуші ұйымдарды қаржыландыру көлемдерін анықтауға, сондай-ақ мемлекеттік-жеке әріптестік пен мердігерлік қызметтерді барынша белсенді қолдану арқылы қызметтердің икемділігі мен сапасын бір мезетте арттыру жағдайында денсаулық сақтау және білім беруге ақша бөлуді оңтайландыруға бағытталған. Тағы да бір бастама - мемлекеттік

сектордағы жұмыс орындарын бағалауды және жалақыны жеке сектордағы сыйақы қағидаттарына сәйкес келтіруді көздейді, оның негізінде жалақыны есептеудің жаңа жүйесі жұмыскердің өндірістік көрсеткіштерін ескеретін болады. ХВҚ-ның миссиясы бұл өршіл реформаларға оң баға береді, алайда осы реформаларды тиімді жоспарлау және басқаруды қамтамасыз ету қажеттілігін атап өтеді. Қазақстан Республикасының Ұлттық қорының (ҚРҰҚ) активтерін сақтау үшін бюджеттік трансферттердің мөлшері төмендейді, ал үкімет теңгеге деноминирленген еурооблигациялар шығару мүмкіндігін қарастырады, бұл шетелдік инвесторларды тартуға және жаңа бағдар белгілеуге әкелуі тиіс.

Орта мерзімді перспективада бұдан былай біртіндеп фискалдық түзету күтіледі. Мұнайға жатпайтын тапшылық төмендейтін болады және ХВҚ қызметкерлерінің тұрақты ұзақ мерзімді позициясына қатысты бағалауына сәйкес келетін деңгейге жететін болады. Түзетудің қозғаушы факторы неғұрлым жоғары кірістер болмақ, ол, негізінен, салықтық басқару жоспарларының, әсіресе, ҚҚС-ты басқаруды жетілдіру және заманауи технологияларды неғұрлым белсенді қолдану есебінен болады. Салық кодексіне жуырда енгізілген өзгерістер рәсімдерді жеңілдетуге, екі түрлі мағынадағы ережелерді түсіндіруге, салықтық нормаларды сақтау бойынша жүктемені төмендетуге, сондай-ақ дауларды шешу жүйесін жетілдіруге бағытталған. Басқа шаралар шағын бизнестің және өзін-өзі қамтыған жұмыскерлердің нормативтік талаптарды неғұрлым қатаң сақтауын қамтамасыз етуді, сондай-ақ электрондық шоттар ұсыну жүйесін дамытуға бағытталған. Одан басқа, «5 әлеуметтік бастама» жаңа бағдарлама аясында жалақысы төмен жұмыскерлер үшін қосымша құн салығының тиімді мөлшерлемесі 10 пайыздан 1 пайызға дейін азайтылатын болады. ХВҚ-ның миссиясы бұл әкімшілік және бағдарламалық шараларды қолдап отыр, дегенмен де салықтық басқару реформаларының нәтижесінде түсетін болжамды қосымша кірістер асыра бағалануы да мүмкін. Жалақысы неғұрлым жоғары жұмыскерлер үшін салық салудың прогрессивті сипатын қамтамасыз ету үшін (жалпыға ортақ декларация тапсыру талаптарымен бірге) қосымша құн салығының мөлшерлемесін біраз көтеру мүмкіндігін қарастыруға болады. Салықтық демалыстарға, талапты төмендетуге, жеңілдіктер мен жеңілдікпен салық салу аймақтарына талдау жүргізу қажет. Ынталандырулар нысаналы және уақыт жағынан шектеулі, сондай-ақ жеңілдіктер немесе активтерді жылдам амортизациялау мүмкіндігін ұсыну арқылы инвестицияларға қолдау көрсетулері тиіс. Жетілдірілген әкімшілік рәсімдерді енгізгеннен кейін ҚҚС мөлшерлемесінің біраз өсу ықтималдығын қарастыруға болады. Миссияның ресми органдардың бюджеттің шығыс бөлігіне жүргізген реформаларды оң бағалауына қарамастан, күрделі шығыстардың деңгейі болашақта халықаралық стандарттар бойынша төмен болып қалады. Одан басқа, мұнайға жатпайтын кірістердің артылуынан кейін болатын кейбір қосымша жоғары сапалы шығыстардың болуын қарастыруға болады.

Өндіруші салалар үшін таяудағы салық режиміндегі өзгерістер мен толықтырулар геологиялық барлауды ынталандыруға бағытталған. Мұнай-газ секторы үшін басты өзгеріске жер қойнауын пайдаланушының теңіз түбіндегі кен орындарындағы геологиялық барлау жобалары үшін пайда негізге алына отырып есептелген өндіруге салынатын салықтар мен басқа салалық салықтарды алмастыратын «балама» салықты пайдалану мүмкіндігі жатады. Сондай-ақ, геологиялық барлауға байланысты шығыстар үшін анағұрлым қолайлы салық режимі ұсыныла отырып, коммерциялық жолдардың бонустары жойылды. Ағымдағы жылдың соңына дейін суы терең учаскелерге лицензиялар беру жоспарлануда. Бұл өзгерістердің оң сипаты болғанымен де, жаңа ірі инвестициялар тарту үшін инвестициялық реттеуші ортада қосымша өзгерістер қажет етіледі. Тау-кен өндіру секторында үстеме пайдаға және тауар құнынан өндіріп алынатын регрессивті роялтиді артықшылықты қолдануға салынатын салықтың күшін жою болжанады. Тау-кен өндіру секторының жылдам дамуының жағымды перспективаларына байланысты ХВҚ тарапынан техникалық көмекті мүмкіндігінше тарту арқылы салық режимінің кешенді реформасын жасау мүмкіндігін қарау қажет. Біз ресми органдар мен инвесторларға қолданыстағы шарттық қатынастардың айқындылығын арттыруға кеңес береміз.

Салықтық-бюджеттік айқындылық және тәуекелдерді басқару бұдан әрі жетілдіруді талап етеді. Өкілетті органдар қабылдаған салықтық-бюджеттік есептілікті халықаралық стандарттарға сәйкес келтіру шаралары оң бағаға лайықты. Осы саладағы жұмыстың ықтимал қосымша бағыттарына: экономикалық саясатты әзірлеу және бағалау кезінде «ХВҚ-ның мемлекеттік қаржы статистикасы жөніндегі нұсқаулығы» әдістемесін қолдану; тәуекелдерді басқару тәжірибесін, оның ішінде МЖС мен мемлекеттік кәсіпорындар қызметінің мониторингі кезінде жетілдіру; салық-бюджет саясаттың орта мерзімді негіздерін толық және жан-жақты әзірлеу жатады.

Ақша-кредит және бағамдық саясат

Ақша-кредит саясатының негізгі мақсаты баға тұрақтылығын қамтамасыз ету болып табылады. Инфляцияның төмендеуі және инфляциялық күтулердің тұрақтануы ҚҰБ-қа өз мөлшерлемелерін төмендетуге мүмкіндік берді; соңғы рет мөлшерлеме ағымдағы жылдың маусымында 9%-ға дейін төмендетілген болатын.

Бұл төмендеу ағымдағы ахуалды ескергенде, орынды болды және мөлшерлемелерді бейтарапқа жақын деңгейде ұстап тұру міндетіне сәйкес келеді. ҚҰБ-қа болашақта бейімделген ақша-кредит саясатын жүргізуден қалыс қалуды ұсынамыз.

Айырбастау бағамының қолданыстағы икемді режимі инфляцияны таргеттеуде маңызды мәнге ие. Икемді айырбастау бағамы Қазақстанның экономикасына

қолайлы ықпал етеді және макроэкономикалық ахуалдың өзгеруін реттеуге және долларсыздандыруды қолдауға көмектесті. Айырбастау бағамының өзгеруі іргелі факторларды, атап айтқанда, мұнай бағасы мен Ресей рублінің серпінін көрсетеді. ҚҰБ ақпараттық жұмысын және шетел валютасын сатып алу мен сатудың, оның ішінде ҚРҰҚ және БЖЗҚ атынан сатып алу мен сатудың айқындылығын нығайтқаны жөн.

Ақша-кредит операциялары мен ішкі қаржы нарықтарын жетілдіру бойынша шаралар қабылдауды жалғастырған жөн. ҚҰБ ноттары өтімділікті басқаруды қамтамасыз етуге және кірістілік қисығының қысқа мерзімді сегментін қалыптастыруға көмектесті. Ақша нарығындағы мөлшерлемелер ҚҰБ белгілеген дәліз шегіне жуық шеңберде қалды. Clearstream-мен бірлескен жоба шетелдік инвесторлар үшін барынша толық қолжетімділікті қамтамасыз етуге және бағалы қағаздардың ішкі нарығын нығайтуға бағытталған. Сондай-ақ ҚҰБ мен ҚР Үкіметі арасындағы ынтымақтастықты нығайту үшін депозиттер мен мемлекеттік кәсіпорындардың қаражатын басқаруды қоса алғанда, нарықтың өтімділігі мен оны дамытуды басқару бойынша белгілі бір себеп бар. Резервтік талаптарды қайта қарауда да қажеттілік туындап отыр. ХВҚ қызметкерлері де резервтік талаптарды бірдейлендіру, мөлшерлемелерді ықтимал арттыру, сыйақыны қолдану, теңге мен валютадағы міндеттемелер үшін сараланған мөлшерлемелерді сақтау және қолма-қол ақшаны резервтердің рұқсат берілген тізбесінен біртіндеп шығару пайдасына айғақтар бар деп есептейді.

Қаржы секторына қатысты саясат

Қаржы секторын нығайту бойынша айтарлықтай шаралар қабылданды. Екі аса ірі банктің, «Халық Банкінің» және «Казкоммерцбанктің» қосылуы мемлекет тарапынан мақұлданды. Бес банкке ҚҰБ-дан реттелген қарыздар арқылы капиталдандыру түрінде қолдау көрсетілді. Қорландыру сектордың тұрақтылығын нығайтты. Заңнамаға ҚҰБ-ның қадағалау және реттеушілік өкілеттіктерін күшейтуге бағытталған өзгерістер мен толықтырулар Парламенттің қарауында жатыр. ҚҰБ пруденциялық нормаларды бұзған бірнеше аса ірі емес банктің лицензиясын кері қайтарып, тоқтата тұрды. Сонымен қатар қосымша қорландыру бойынша бастамалар әзірленді, оларды таяу уақытта іске асыру жоспарланып отыр.

Бұл шараларға қарамастан, маңызды сын-қатерлер сақталуда. Қазақстанның банктері үшін ең маңызды міндет корпоративтік басқаруды, әкімшілендіруді және ағымдағы операциялар жүйесін нығайтуды болжайтын жақсартылған бизнес-модельді жоспарлы түрде енгізуді қамтиды. Жекелеген банктер бұрынғысынша тәуекелдерді басқарудың әлсіз жүйесіне және қызмет көрсетілмейтін кредиттерге орай кездесетін қиындықтарға ұшырайды. Банк секторының орнықтылығын одан әрі нығайту

қалыпты макро-қаржылық байланыстардың дамуына және тәуекелдер қысқарған кезде экономикалық өсудің артуына ықпал ететін болады.

Мынадай салаларда қосымша шаралар қабылдау қажет:

- *Активтердің сапасы және басқару тиімділігі.* Банктер әлеуметтік қызмет көрсетілмейтін кредиттерді кейіннен уақтылы есептен шығара отырып, олардың ауқымын анықтау тұрғысынан активтерге жаңартылған бағалауды жүргізуге тиіс. Банктерді мемлекеттік қолдаудың өткен жылғы шараларын дамыту үшін басқару және операциялар тиімділігін арттыру мақсатында олардың операциялық қызметін айтарлықтай жетілдіруді қамтамасыз ету қажет.
- *Қадағалау мен реттеуді жетілдіру.* «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» заңға және «Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы» заңға енгізілген өзгерістер реттеушілік кемшіліктерді жоюға арналған. ҚҰБ алынған барынша ауқымды өкілеттіктерді ресми ресімдеу үшін заңға тәуелді нормативтік-құқықтық актілерді қабылдауға тиіс. Атап айтқанда, реттеу субъектілері тарапынан сенімді дамыту үшін шығарылатын кәсіби қадағалап пайымдау негізінде жатқан қағидаттардың ашықтығын қамтамасыз ету маңызды. Бұл мәселе бойынша ХВҚ тарапынан техникалық көмек көрсетілуі мүмкін. Қарыздарды жіктеу бойынша қоса алғанда, реттеудің өзге түрлерін де нығайту қажет.
- *Өтімділікті жедел қолдау (ӨЖҚ).* ҚҰБ ӨЖҚ ұсыну тәртібін жетілдіру бойынша жұмысты жалғастырады. Осындай қолдауды кепіл тарта отырып, және ХВҚ қызметкерінің пікірі бойынша, мемлекеттің кепілдігі болған кезде, төлем жасауға қабілетті субъектілерге ғана ұсынған дұрыс.
- *Кредиттерді субсидиялау.* жаңа «7-20-25» ипотекалық кредиттеу бағдарламасын және шағын және орта бизнес кәсіпорындарын және ауыл шаруашылығы тауарларын өндірушілерді қолдау бағдарламаларын қоса алғанда, мемлекеттің бастамалары орынды, ашық және уақытша болуы тиіс және кредиттерді және оларды коммерциялық банктерде басқару сапасын бағалауды бұрмаламау үшін ҚҰБ желісі бойынша емес, бюджет есебінен жүзеге асырылады. Бұл бастамалар оларды іске асыру қорытындысы бойынша тиімділігі жан-жақты бағалаудан өтуі тиіс. Атап өтілгеніндей, экономикалық ахуалдың қалыпқа келуіне байланысты мемлекеттің қолдауына тәуелділік мәдениетінің тамырлануы тәуекелін болдырмау үшін мемлекеттің қаржыландыруына және субсидиялауына шектеу қойған жөн. Қолданыстағы басқару органдарын қажет болған кезде, жаңа институттар құрмай, оларды қайта құрылымдай отырып, мүмкіндігінше орынды пайдалану қажет.

- *Қаржы секторының инфрақұрылымы.* Қаржы секторының инфрақұрылымын, әсіресе кепіл мүлкінің құнын бағалау және проблемалық активтерді өндіріп алу және өткізу бойынша одан әрі нығайту қажет. Проблемалық кредиттер қорының (ПКҚ) «Халық-банк» пен «Казкоммерцбанк» бірігуі нәтижесінде Қорға берілген проблемалық активтермен қажетті жұмыс жүргізуі мақсатында Қор қызметі үшін орын алған құқықтық, институционалдық және операциялық кедергілерді жою қажет.
- *БЖЗҚ.* Зейнетақы қорының қаражатын басқарудың мақсаты салықтық-бюджет немесе ақша-кредит саясатын іске асыруды қолдау емес, ашықтық тәуекелдері мен рәсімдерін басқарудың тиісінше деңгейі бар салымдардың кірістілігін қамтамасыз ету болуы тиіс. Осыған байланысты БЖЗҚ активтерінің бір бөлігін белгілі бір кепілдіктер мен сақтық шараларын сақтай отырып ҚҰБ-тың басқаруынан шығаруға бағытталған шаралар оң бағалауға лайықты.

Экономиканы кредиттеу жеке сектордың серпінді өсуін қамтамасыз етуге және банктерді нығайтуға бағытталған саясатпен барынша тиімді қамтамасыз етіледі. Қазіргі уақытта кредиттік өсуді қамтамасыз ету үшін қарастырылып отырған жекелеген шаралар, оның ішінде банктерге мемлекеттік қорландырудың алдыңғы шараларының шеңберінде жинақталған бағалы қағаздар топтамасын ішінара сатуға рұқсат беру немесе БЖЗҚ-ға қаражатты банктердің облигацияларымен орналастыруға рұқсат беру барынша болжанатын ұзақ мерзімді қорландыру тетігін құру түрінде, бірақ тек аталған операцияларды нарықтық талаптарда және тәуекелдерді тиісінше бөлуді қамтамасыз ете отырып жүргізу талаптарында нәтиже беруі мүмкін. Алайда аталған шаралар кредиттерге сұраныс бойынша бұрыннан бар шектеулерді ескере отырып, толық көлемде жұмыс істемеуі мүмкін. Жеке сектордағы бастамаларды ынталандыруға бағытталған шараларды қабылдаған және долларлануды қысқарту, кредиттерді субсидиялауды біртіндеп жою және пайыздық мөлшерлемелерді реттеуді жою арқылы ақша-кредит саясатының тарату тетігін жетілдірген жөн. Банк секторын одан әрі нығайту негізгі міндет болып табылады.

* * * * *

ХВҚ миссиясының мүшелері Қазақстанның ресми органдарына және кездесудің басқа қатысушыларына қонақжайлық танытқаны үшін және сындарлы талқылауға қатысқандары үшін алғыс білдіреді. ХВҚ қызметкерлері Қазақстанға экономикалық саясат шаралары бойынша қосымша ұсынымдар беруге және техникалық көмек көрсетуге дайын.

